

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ “КРЕАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ” МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

Світлана Дімітрова-Бурлаєнко

Abstract

Сучасна світова тенденція у розвитку освіти висуває нові вимоги до підготовки студентів вищих навчальних закладів, зокрема технічних, які полягають у тому, що набуття тільки спеціальних професійних знань вже не є достатнім для того, щоб бути конкурентоспроможним фахівцем. У цій роботі автор проводить аналіз наукових підходів до визначення поняття креативної компетенції в психолого-педагогічних дослідженнях, акцентуючи необхідність розмежування категорій «творчість» і «креативність» в залежності від результату діяльності. Креативна компетентність конкретизована автором як здатність особистості до варіативності, гнучкості, інноваційної інтелектуальної діяльності, що передує процесу творчої дії. Автор акцентує увагу на тому, що креативність не є вродженою характеристикою індивіда, а може бути сформованою завдяки особливим умовам виховання та навчання. Автор зазначає, що формування креативної компетентності повинно стати невід'ємною частиною професійної освіти майбутнього інженера.

Keywords

Креативність, креативна компетентність, творчість

Abstract

The current global trend in the development of higher education gives rise to new requirements for teaching students of higher educational institutions, in particular, which are majoring in technical sciences. It has been confirmed that professional specialized knowledge only is no longer sufficient to be a competitive specialist now. In this paper, psychological and pedagogical research on the elaboration of scientific approaches for defining the concept of the creative competence is performed, the emphasis is made on the need of separating between the two categories of "creativity" and "creation" depending on the outcome of the activity done by an individual. The creative competence is specified by the author as an individual's ability for variability, flexibility and innovative intellectual activity that precedes the process of creative actions. Herewith, the author pays attention on the fact that the creativity is not an innate characteristic of an individual, but it may be formed by creating the special conditions in teaching and training. The author also notes that the formation of creative competence has to become an essential part of the professional education of the future engineer.

Keywords

Creativity, creative competence, oeuvre

Постановка проблеми

Сучасна світова тенденція у розвитку освіти в XXI столітті, в результаті зміни ринку праці, розвитку інформаційних і комунікаційних технологій і демографічного чинника, складається в здійсненні переходу від традиційної (ланковий) освітньої парадигми до компетентнісної освітньої парадигми. Ця тенденція обумовлює необхідність впровадження компетентнісного підходу в освіті та використання гнучких критеріїв для оцінки ступеня формування і розвитку професійних і особистісних компетентностей у майбутніх інженерів. Набуття тільки спеціальних професійних знань вже не є достатнім для того, щоб бути конкурентоспроможним фахівцем. Необхідно розвивати такі здібності особистості, що найбільшою мірою розкривають її індивідуальність і творчий потенціал. У сучасному суспільстві у професійній діяльності інженера креативність виступає як один з провідних факторів успішності людини. Креативність стає тією якістю, що забезпечує особистості можливість адаптуватися до мінливих умов життя і є запорукою успіху людини у професійній діяльності. Креативність є також важливим чинником розвитку особистості, що визначає її готовність змінюватися і відмовлятися від стереотипів. Тому головною метою вищої професійної освіти сьогодні стає підготовка компетентного, кваліфікованого випускника, який здатний не тільки застосовувати на практиці знання, вміння і навички, а й приймати оригінальні та нестандартні рішення в ситуаціях, що виникають у професійній діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Чільне місце у педагогічній теорії і практиці завжди займали становлення творчої особистості, розвиток творчого мислення, умови для творчої реалізації особистості. Креативність, творчість, творчі здібності, творча діяльність стали надзвичайно актуальним предметом аналізу багатьох вчених, як вітчизняних (І. Волощук, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Клименко, Є. Лузік, С. Максименко, В. Моляко, В. Роменець, О. Савченко та ін.), так і зарубіжних (Дж. Гілфорд, Ч. Спірмен, К. Роджерс, Е. Торренс, А. Крафт, Л. Виготський, Я. Пономарьов, М. Холодна, А. Хуторський та ін.).

У роботах І. Канта М. Кагана, Б. Кедрова, К.-Г. Юнга, В. Соловйова, М. Хайдеггера та ін. були розглянуті Філософські аспекти творчості. Загальнотеоретичні і методологічні основи розвитку креативності особистості розкриті у працях В. Андрєєва, В. Загвязинського, І. Калошина, А. Леонтєєва, С. Рубінштейна. У сучасній науці обґрунтована ідея вивчення творчості як механізму розвитку (С. Максимов, Я. Пономарьов, Е. де Боно), схарактеризовані структура та зміст творчої навчально-пізнавальної діяльності (І. Лернер, П. Підкасистий), розглянуті питання розвитку особистості, її творчої самореалізації в креативній освіті (М. Зіновкіна, В. Риндак, А. Хуторський). Дослідження цілого напрямку в психології творчості, відомого під назвою «креативність», проводили такі вчені, як Дж. Гілфорд, С. Медник, К. Тейлор, Е. Торренс.

Наукове осмислення компетентнісної парадигми дозволило сучасним дослідникам виділити такі її види, що пов'язані із креативністю та творчістю: інноваційна (І. Боріс, Н. Звягінцева, Л. Подимова), творча (Ю. Антонова, А. Тутолмин, Т. Марфутенко), креативна (І. Брякова, Т. Бугайчук, С. Янбих). Разом з цим, незважаючи на досить активний інтерес дослідників до проблематики, пов'язаної із творчістю і креативністю, дослідження креативної компетентності майбутніх інженерів у контексті психолого-педагогічних праць залишилося поза увагою науковців.

Мета статті полягає у аналізі наукових підходів до визначення сутності поняття «креативна компетентність» майбутніх інженерів, що деталізується у таких завданнях: визначення основних психологічних та педагогічних підходів до розуміння креативної компетентності у контексті формування творчого потенціалу особистості; виокремлення складових креативної компетентності; уточнення змісту досліджуваного поняття.

Виклад основного матеріалу

Ще з древніх часів, протягом століть, виникнення, природа, закономірності, етапи творчого процесу і шляхи його реалізації були у центрі уваги вчених. За Платоном, людина отримує натхнення і творчі ідеї від богів і є їх провідником у світ людей. Натомість Аристотель вбачав витoki натхнення у результаті розумових асоціацій людини. У наш час поряд з терміном «творчість» більш звичним, особливо стосовно сфери професійної діяльності, є термін «креативність». Значна кількість сучасних вчених вважають ці терміни синонімічними, водночас ми дотримуємось думки Л. Щерби, який стверджував, що у мові немає абсолютних синонімів, а є погане знання мови [15, с. 137], а значить, слід усвідомлювати різницю у змісті понять креативності і творчості.

Ми поділяємо думку вчених (Дж. Гілфорд, Р. Давлетова, А. Коджаспіров, Т. Красило, І. Милославський, А. Морозов, Н. Рибка та ін.) про необхідність розмежування категорій «творчість» і «креативність» у залежності від результату діяльності. Так, творчість є процесом творчої діяльності, спрямованим на створення якісно нового продукту, на пошук нестандартного рішення задачі, проте, цей термін не передбачає обов'язкову наявність результату діяльності. Творчість можна визначити як діяльність заради процесу. Креативність, навпаки, це процес, спрямований на результат. У цьому випадку результат діяльності є

необхідною і суттєво важливою складовою творчого процесу. Тобто креативність є роботою на результат з метою створення кінцевого продукту. Таким чином, креативність можна розуміти як здатність створювати, здатність до творчих результативних дій, що зумовлюють нове незвичне бачення проблеми чи ситуації.

Серед різноманітних підходів до розуміння взаємозв'язку між поняттями «творчість» і «креативність» виділяється позиція Р. Гільмутдінової. Вчена розрізняє «велику креативність» (здатність глибинного включення в творчу діяльність, що призводить до створення нових культурних, наукових і соціальних продуктів) і «малу креативність» (повсякденну творчість, інтелект особистості, пошук рішень локальних проблем, наприклад створення нового проекту та ін.). Відсутність творчості, недостатня сформованість компетенції призводять до деструктивних проявів мислення і, як результат, зниження креативності. У свою чергу, виявлення в особистості такого феномена, як креативність, веде до розвитку її творчого потенціалу, появі перспективи реалізації отриманих в процесі навчання компетенцій [6, с. 46].

Звертаючись до етимології слова «креативність» зазначимо, що «креатив» є калькою з англійського «creative» – творчий, той, що створюється. Як аргумент для розрізнення цих понять додамо, що у французькій та німецькій мовах для позначення творчості і креативності також існують різні лексичні одиниці: «oeuvre» (творчість) і «creative» французькою, та «schaffen» (творчість) і «kreativität» німецькою, тобто поняття «творчість» і «створення» протиставляються.

Тлумачний словник трактує креативність як творчу, спрямовану на створення, новаторську діяльність. Креативний – «здатний до вироблення нових, оригінальних ідей та їх втілення, спрямований на творчість» [3, с. 514]. Педагогічний словник визначає креативність як рівень творчої обдарованості, здатності до творчості, що становить відносно стійку характеристику особистості [7, с. 219].

Вперше термін «креативність» використав Д. Симпсон, який ще у 1922 році позначив цим словом здатність особистості відмовлятися від стереотипів у мисленні. Предметом досліджень у психології, а потім і педагогіці, креативність стала у 60-роках ХХ століття.

У результаті експериментальної роботи Г. Гарднером було встановлено, що креативні здібності зазвичай не передбачають високого рівня «загального інтелекту», а значно тісніше корелюють зі специфічними видами інтелекту – лінгвістичним, логіко-математичним, просторовим, тілесно-кінестетичним тощо [5, с. 209]. Характерним для креативної особистості, додає В. Андрієвська [1, с. 432], є відкритість до нового досвіду, тобто дивергентне мислення, коли пошук відбувається одночасно за різними напрямками та не підпорядковується єдиній логіці (на відміну від конвергентного, коли зусилля спрямовуються на пошуки одного єдиного правильного рішення).

Аналізуючи дослідження креативності у зарубіжній психології, Ф. Баррон й Д. Харрінгтон зробили такі узагальнення щодо креативності: креативність – це здатність адаптивно реагувати на необхідність нових підходів і нових продуктів; створення нового творчого продукту багато в чому залежить від особистості творця та сили його внутрішньої мотивації; специфічними властивостями креативного процесу, креативного продукту та креативності особистості є їх оригінальність, спроможність, валідність, адекватність завданню і ще одна властивість, що може бути названою придатністю естетичною, екологічною, оптимальною за формою, правильною і оригінальною на певний момент; креативні продукти можуть бути різні за природою: нове рішення проблеми в математиці, відкриття хімічного процесу, створення музики, картини чи поеми, нової філософської або релігійної системи, інновація в юриспруденції, свіже рішення соціальних проблем тощо [16, с. 451].

Усі проаналізовані нами визначення креативності умовно можна розділити на три групи. До першої групи ми відносимо визначення, в яких головною вважається когнітивна природа креативності. Сюди можна віднести визначення, запропоновані Т. Сімоном, Ч. Спірменом, Дж. Гілфордом, Ф. Гальтоном, Е. Торренсом та ін. Так, Т. Сімон та Ч. Спірмен основою креативності вбачають інтелектуальну здатність формувати зв'язки між різними ідеями. Дж. Гілфорд розглядає креативність як дивергентне мислення. К. Кокс вважає високий інтелект в поєднанні з мотивацією і певними рисами характеру важливим фактором, що визначає рівень креативності. Д. Богоявленська позиціонує креативність як інтелектуальну активність. А. Морозов розглядає цю категорію як здатність, що відображає глибинну властивість індивідів створювати оригінальні цінності, приймати нестандартні рішення, виходити за межі відомого. О. Дьяченко, М. Холодна розуміють креативність як максимальний рівень розвитку розумових (інтелектуальних) здібностей.

Автори визначень другої групи (У. Дафф, Е. Тулуз, А. Маслоу, К. Роджерс, В. Антонішина та ін.). підкреслюють особистісну сторону креативності та акцентують увагу на здібностях, особистісному потенціалі, самоактуалізації особистості. В. Антонішина, наприклад, стверджує, що креативність – це особистісна якість, що ґрунтується на потенційних можливостях індивіда. А. Маслоу вважає креативність засобом реалізації потенціалу (самоактуалізації), та зв'язує її з такими рисами, як прийняття себе, свобода духу. Л. Мітіна, А. Смірнов розуміють креативність як специфічну здатність, обумовлену наявністю і поєднанням різних особистісних якостей. М. Кашапов, В. Шадриков підкреслюють інтегральний характер креативності, як якості, що об'єднує когнітивну і особистісну сфери особистості.

Третю групу складають визначення, в яких дослідники спираються на соціальну природу креативності, приймаючи до уваги вплив факторів середовища на формування, розвиток і виявлення креативності. Ф. Баррон, Д. МакКіннон, Р. Стернберг стверджують, що креативність – це здатність створювати оригінальний, незвичайний продукт, відповідний потребам навколишньої дійсності. Т. Любарт вважає креативність результатом конвергенції когнітивних, конативних і середовищних факторів.

Підсумовуючи позиції науковців, зазначимо, що, на нашу думку, креативність носить інтегративний характер, нерозривно пов'язана із інтелектуальною, емоційною, рефлексивною, вольовою, мотиваційною і діяльнісною сферами особистості.

Розглянемо деякі підходи до з'ясування сутності феномену «креативність», що відрізняються від позицій вчених, зазначених нами вище.

Оригінальний погляд на сутність креативності висловив Х. Раджей, який визначив креативність як розумову здібність продукувати нову ідею в будь-якій сфері. З цих позицій креативність – це не отримані знання чи наукова діяльність, а навичка, що може бути покращена за допомогою різних методів. Отже, креативність – це стійка здатність до продукування новації безвідносно до часу, віку, способу, манери, шляху, технологій, переваг, обставин і обмежень [17].

Вважаємо цінним зауваження щодо природи креативності, зроблене І. Мелік-Гайказян, яка, розуміючи цей феномен як здатність людини створювати щось нове і унікальне, зауважує, що ці новоутворення відбуваються на підставі і з прийняттям створеного іншими. Ця здатність передбачає тривалий процес цілеспрямованого навчання, виховання і розвитку, в результаті чого особистість знаходить можливість генерувати оригінальні ідеї [11, с. 185]. Іншими словами, креативність розвивається і набувається протягом усього освітнього процесу.

Нам імпонує думка О. Дунаєвої, яка розглядає творчість як свідому активну діяльність людини, спрямовану на відтворення та перетворення певних явищ дійсності, а креативність – як здатність особистості сприймати проблему та використовувати найоптимальніші для цього можливості, створити новий, оригінальний продукт соціальної важливості [8, с. 140].

Досліджуючи креативність з точки зору професійної педагогіки, І. Брякова визначає її як творчу здатність до прийняття і створення нового, нестандартного мислення, до генерування великого числа оригінальних, суб'єктивно і об'єктивно значущих і корисних ідей. Креативність визначає готовність особистості до змін, відмови від стереотипів, допомагає знаходити оригінальні рішення складних проблем в ситуації невизначеності і є тим внутрішнім ресурсом людини, що сприяє її успішному самовизначенню в суспільстві. На думку дослідниці, креативні люди, орієнтовані на творчість і самоактуалізацію, психологічно готові до інновацій у професійній діяльності, менш схильні до професійного «вигорання» [2, с. 42].

Як вважає Л. Єрмолаєва-Томіна, креативність як якість особистості формується за рахунок впливу соціального середовища, ціннісних орієнтацій особистості, вимог, що висувуються до людини, організації інформаційного потоку і цільової спрямованості усіх видів діяльності, починаючи з навчальної [9, с. 34].

Р. Кириченко визначає креативність як особистісну якість, що базується на потенційних можливостях кожної людини, актуалізації неусвідомлюваної потреби бути неповторною індивідуальністю, вільною своєю творчістю приєднуватись до загального через власні продукти креативності, гармонійно сполучати індивідуальні і соціально значущі інтереси [10, с. 188].

В. Шадріков, розглядаючи креативність з позиції проблемних ситуацій, визначає її як здатність вирішувати безліч завдань в постійно мінливих обставинах, вміння приймати рішення в різних ситуаціях, а також як набір таких компетенцій: вміння заявляти про свої потреби та інтереси; вміння знаходити інші джерела інформації; вміння приймати рішення в різних ситуаціях; здатність генерувати оригінальні способи вирішення проблеми [13, с. 72].

Підсумовуючи позиції науковців, зазначимо, що креативність розглядають як цілісну, інтегративну властивість особистості, пов'язану з мотивацією, емоціями, компетентністю, гнучкістю (Т. Барішева, Ю. Жигалов), проявом рис творчого (дивергентного) мислення (Дж. Гілфорд, К. Тейлор, Е. Торренс), що виявляється в несподіваному спонтанно скоєному продуктивному акті, з урахуванням актуальної обстановки соціальної взаємодії (Д. Джонсон). Креативність також визначається як здатність до творчості (Дж. Гілфорд, І. Брякова); здатність відмовлятися від стереотипних способів мислення (Р. Сімпсон, Е. Торренс); здатність привносити щось нове в існуючий досвід (Ф. Баррон); здатність породжувати неординарні ідеї в процесі постановки і вирішення нових проблем (М. Воллах); здатність проявляти творчу сутність за допомогою проблематизації звичних ситуацій (К. Роджерс); здатність до створення якісно нового або продуктивного перетворення об'єкта (В. Козленко); здатність не тільки до виконання діяльності на вищому рівні, а й до її вдосконалення і розвитку (Д. Богоявленська).

Креативність і творче мислення як особистісні категорії є обов'язковим компонентом у складі професійної компетентності будь-якого фахівця.

Креативна компетентність розкриває творчий характер діяльності людини. На думку, Т.Воробйової, визначаючи креативну компетентність, слід звертати увагу на такі її аспекти: готовність людини до творчості в умовах багатомірності сучасної культури; рівень оволодіння специфічними «мовами» різних видів творчої діяльності, які дозволяють людині дешифрувати інформацію з різних галузей і перекласти її на «мову» своєї творчості; ступінь опанування

особистістю системою навичок та вмінь, від яких залежить здатність здійснити задумані ідеї [4, с. 114].

У структурі креативної компетентності особистості Ф. Шаріпов виділяє такі якості: здатність до творчості, до вирішення проблемних завдань; винахідливість; гнучкість і критичність розуму, інтуїцію, самобутність і впевненість у собі; здатність ставити і вирішувати нестандартні завдання, здатність до аналізу, синтезу та комбінування, здатність до перенесення досвіду, здатність передбачення; емоційно-образні якості: натхненність, емоційний підйом в творчих ситуаціях; асоціативність, уява, фантазія, мрійливість, відчуття новизни, чуйність до протиріч, здатність до емоційного відгуку (емпатійність); володіння розкутістю думок, почуттів і рухів; вміння бачити знайоме в незнайомому; подолання стереотипів; здатність формулювати гіпотези, конструювати версії їх докази; схильність до ризику, прагнення до свободи [14, с. 63].

Отже, на наш погляд, креативна компетентність включає в себе мотиви, цілі, ціннісні орієнтації, знання, вміння, навички. В кожному компоненті креативність виявляється на різних рівнях діяльності.

Висновки

Здійснений огляд різноманітних точок зору вчених на розуміння креативної компетентності дозволяє конкретизувати цю категорію як здатність особистості до варіативності, гнучкості, інноваційності мисленнєвої діяльності, що передує процесу творчої дії. Креативність не є вродженою характеристикою індивіда. Вона вважається такою якістю особистості, що може бути сформованою завдяки особливим умовам виховання та навчання. Основними такими умовами є розвиток особистості, мотивація до творчої діяльності та свобода індивідуальності.

Дослідження педагогічного змісту поняття «креативна компетентність» дозволяє визначити цей феномен як складне особистісне утворення, що охоплює сферу інтелекту, емоцій, моральних цінностей та уможливує на принципово новому, інтегративному рівні перенесення набутих компетентностей з однієї галузі життєдіяльності в іншу з метою або досягнення принципово нового результату діяльності, або виконання діяльності на принципово новому якісному рівні.

Слід зазначити, що особливо значущою наявністю креативної компетентності є для майбутніх інженерів, оскільки у коло професійних завдань сучасного фахівця цього напряму входить вирішення виробничих, технологічних, конструкторських та інших завдань, виконання яких вимагає творчого, нестандартного підходу, реалізації творчо-продуктивних здатностей, розробку нового продукту, програмного забезпечення, моделі виробництва тощо. Тому формування креативної компетентності повинно стати невід'ємною частиною професійної освіти майбутнього інженера.

Literature

АНДРІЄВСЬКА В. В. КРЕАТИВНІСТЬ / В. В. Андрієвська; Гол. ред. В. Г. Кремень; Акад. пед. наук України // Енциклопедія освіти. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1036 с.432 с.

БРЯКОВА И.Е. Формирование креативных качеств личности в процессе открытого образования / И. Е. Брякова // Человек и образование : Академический вестник Института образования взрослых Российской академии образования. – № 1(18). – С. 41–46.

Великий тлумачний словник сучасної української мови / за ред. В. Т. Бусел. – К., Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.

ВОРОБІЙОВА Т. Диференціація компонентів креативної компетентності молодших школярів / Т. Воробйова // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. праць УПДПУ ім. П.Тичини. – 2012. – Вип. 43(2). – С. 113-118.

- ГАРДНЕР Г. Структура разума: теория множественного интеллекта / Г. Гарднер. – М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2007. – 512 с.
- ГИЛЬМУТДИНОВА Р. У. Креативная компетентность и ее структура / Р. У. Гильмутдинова // Акмеология. – 2013. – № 4. – С. 46–49.
- ГОНЧАРЕНКО С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко; гол. ред. С. Головка. – К. : Либідь, 1997. – 374 с.
- ДУНАЄВА О. М. Інтерактивна технологія формування педагогічної креативності / О. М. Дунаєва // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: зб. наук. праць УПДПУ ім. П.Тичини. – 2007. – Вип. 19. – С. 138-143.
- ЕРМОЛАЄВА-ТОМИНА Л. Б. Психология художественного творчества: учеб. пособие для вузов / Л.Б. Ермолаева-Томина. – М. : Академический Проект; Культура, 2005. – 304 с.
- КИРИЧЕНКО Р. В. Особливості розвитку креативності майбутніх педагогів / Р. В. Кириченко // Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С.Костюка. – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2013. – Том X: Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія, Вип. 25. – С.185-193.
- МЕЛИК-ГАЙКАЗЯН И. В. Методология моделирования творческой образовательной системы / И. В. Мелик-Гайказян // Эпистемология креативности / Рос. акад. наук, Ин-т философии; отв. ред. Е. Н. Князева. – М., 2013. – С. 181–203.
- Про вищу освіту : Закон України від 1 лип. 2014 р. № 1556-vII // Офіц. вісн. України. – 2014. – № 63. – Ст. 1728.
- ШАДРИКОВ В. Д. Профессиональные способности / В. Д. Шадриков. – М. : Университетская книга, 2010. – 320 с.
- ШАРИПОВ Ф. В. Психолого–педагогические аспекты развития креативности учащихся / Ф. В. Шарипов // Успехи современного естествознания. – 2014. – № 10. – С. 61-70.
- ЩЕРБА Л. В. Языковая система и речевая деятельность / Л. В. Щерба. – Л. : Наука, 1974. – 427 с.
- BARRON F. Creativity, intelligence and personality / F.Barron, D.Harrington // Ann. Rev. of Psychol. – 1981. – V.32. – P. 439-476/
- HAMID RAJAEI. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Hamid_Rajaei#Creativity_theory.2C_The_prolixes_and_the_simplifiers.2C_Epistemological_attitude.

Contact

Svetlana Dimitrova-Burlayenko, MSc
National Technical University 'KhPI', Department of Higher Mathematics
Kyrpychova 2, 61002 Kharkiv, Ukraine
Phone: 00380- 577076087
E-mail: s.dimitrovaburlayenko@gmail.com

Reviewer

PhDr. Daniela Hrehová, PhD.